

การพัฒนาแนวปฏิบัติการพยาบาลผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกเดงกี โรงพยาบาลดอกคำใต้

Development of Nursing Practice Guidelines for Dengue Hemorrhagic Fever in Dokkhamtai Hospital

ชลดา ไชยกุลวัฒนา*¹ วิชานีย์ ใจมัลย์¹ กาญจนา เตชาวงศ์²

Cholada Chaikoolvatana*¹ Wichanee Jaimalai¹ Kanjana Tachawong²

¹คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา พะเยา ประเทศไทย 56000

¹Faculty of Nursing, University of Phayao, Phayao, Thailand 56000

²คณะพยาบาลศาสตร์แมคคอร์มิค มหาวิทยาลัยพายัพ เชียงใหม่ ประเทศไทย 50000

²Maccormick Faculty of Nursing, Payap University, Chiang Mai, Thailand 50000

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาแนวปฏิบัติการพยาบาลผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกเดงกีและผลการใช้แนวปฏิบัติ โดยใช้กรอบแนวคิดของสภาวิจัยทางการแพทย์และสุขภาพแห่งชาติประเทศออสเตรเลีย (NHMRC) กลุ่มตัวอย่างเลือกแบบเจาะจง เป็นพยาบาลที่เกี่ยวข้องกับการดูแลผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกจำนวน 28 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วยแนวปฏิบัติการพยาบาลผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกเดงกี แบบสอบถามความรู้เกี่ยวกับโรคไข้เลือดออกเดงกี แบบประเมินการปฏิบัติการพยาบาลผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกเดงกีและแบบประเมินความพึงพอใจต่อแนวปฏิบัติ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและ paired t-test

ผลการศึกษาได้แนวปฏิบัติการพยาบาลผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกเดงกีประกอบด้วยแนวปฏิบัติการพยาบาลสำหรับแผนกผู้ป่วยนอกและแผนกผู้ป่วยใน ผลการนำแนวปฏิบัติไปใช้พบว่า พยาบาลมีคะแนนเฉลี่ยความรู้เกี่ยวกับการดูแลผู้ป่วยและการปฏิบัติการพยาบาลถูกต้องเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 คะแนนเฉลี่ยความพึงพอใจต่อการใช้แนวปฏิบัติโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.26$, S.D. = .58)

จากการศึกษาแสดงให้เห็นว่า พยาบาลสามารถนำแนวปฏิบัติที่พัฒนาขึ้นไปใช้ในการดูแลผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกเดงกีได้ทั้งแผนกผู้ป่วยนอกและแผนกผู้ป่วยใน ควรมีการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่องและประเมินประสิทธิผลของแนวปฏิบัติ

คำสำคัญ: ไข้เลือดออกเดงกี, แนวปฏิบัติการพยาบาล

Abstract

The study aimed to develop and evaluate the effects of nursing practice guideline for patients with dengue hemorrhagic fever by using the framework of the National Health and Medical Research Council of Australia (NHMRC). The purposive sampling method was used to select samples of 28 nurses involving care for dengue hemorrhagic fever patients. The research instrument consisted of nursing practice guidelines for dengue hemorrhagic fever, knowledge of dengue hemorrhagic fever questionnaire, nursing practices form and nurse satisfaction questionnaire. The data were analyzed using percentage, mean, standard deviation and paired t-test.

The results revealed that the components of nursing practice guideline for patients with dengue hemorrhagic fever included nursing practice guideline for outpatient and inpatient department. The result after implementation showed that nurses had significantly increase in the mean score of knowledge about dengue hemorrhagic fever and nursing practice at statistical significance of .05. The overall satisfaction of using the nursing practice guideline was rated in high level (mean = 4.26, S.D. = .58)

According to the results showed nurses can use the practice guideline for patients with dengue hemorrhagic fever at outpatient and inpatient department. The guideline should be continuously monitoring and evaluation. Furthermore, the guideline should be carried out to determine its effectiveness.

Keywords: dengue hemorrhagic fever, nursing practice guidelines

บทนำ

โรคไข้เลือดออกเดงกีเป็นปัญหาทางสาธารณสุขที่สำคัญของประเทศไทย ปัจจุบันการแพร่ระบาดของโรคไข้เลือดออกเดงกีสามารถพบได้ทุกกลุ่มอายุ จากสถานการณ์การระบาดของโรคไข้เลือดออกประเทศไทยในปี พ.ศ. 2557-2559 พบว่า อัตราป่วยโรคไข้เลือดออกปี 2556 เท่ากับ 63.25 ต่อแสนประชากร เพิ่มขึ้นเป็น 222.58 ต่อแสนประชากร ในปี 2558 และลดลงเหลือ 96.76 ต่อแสนประชากรในปี พ.ศ. 2559 จะเห็นได้ว่ารูปแบบการระบาดของโรคไข้เลือดออกไม่ชัดเจน อาจระบาดปีเว้นปีหรือปีเว้นสองปี ความรุนแรงของโรคมียังไม่แสดงอาการไปจนถึงเกิดภาวะช็อก สาเหตุสำคัญของการเสียชีวิตในผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกเกิดจากการวินิจฉัยโรคช้าหรือวินิจฉัยโรคผิดและเกิดภาวะแทรกซ้อนที่รุนแรงคือ ภาวะน้ำเกิน ภาวะช็อกนาน ภาวะเลือดออกมากและความผิดปกติทางสมอง ปัจจุบันโรคไข้เลือดออกยังไม่มียารักษาโดยเฉพาะ การดูแลรักษาจากทีมสุขภาพอย่างถูกต้องเหมาะสมกับอาการและการดำเนินของโรคจะช่วยลดความรุนแรงและป้องกันภาวะแทรกซ้อนที่อาจเกิดขึ้นกับผู้ป่วย ส่งผลให้อัตราการเสียชีวิตลดลงได้

จังหวัดพะเยามีอัตราการป่วยด้วยโรคไข้เลือดออกเพิ่มขึ้นและลดลงสลับกันไปไม่มีรูปแบบที่ชัดเจน ข้อมูลจากรายงานสรุปผลการดำเนินงานสาธารณสุขจังหวัดพะเยา ปีพ.ศ. 2556-2558 พบว่า ปีพ.ศ. 2556 อัตราป่วยโรคไข้เลือดออก เท่ากับ 190.12 ต่อประชากรแสนคน ลดลงเหลือ 14.75 ต่อประชากรแสนคนในปี พ.ศ. 2557 และกลับเพิ่มสูงขึ้นเป็น 45.96 ต่อประชากรแสนคนในปี พ.ศ. 2558 เมื่อจำแนกเป็นรายอำเภอพบว่า อำเภอดอกคำใต้มีอัตราการป่วยโรคไข้เลือดออกสูงสุดและพบในทุกกลุ่มอายุ¹ โรงพยาบาลดอกคำใต้ให้การดูแลรักษาผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกเดงกีโดยนำแนวปฏิบัติของกระทรวงสาธารณสุขมาใช้แต่พบว่า แนวทาง การคัดกรอง และดูแลผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกไม่ชัดเจนและไม่เฉพาะเจาะจงต่อโรคไข้เลือดออก พยาบาลผู้ให้การดูแลผู้ป่วยมีประสบการณ์ที่แตกต่างกันทำให้การดูแลผู้ป่วยไม่เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน ประกอบกับแนวปฏิบัติทางคลินิกที่ใช้เป็นแนวทางการรักษาผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกสำหรับแพทย์ยังขาดแนวปฏิบัติสำหรับพยาบาลที่สอดคล้องกับแนวปฏิบัติของแพทย์ จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องพบว่า การพัฒนาแนวปฏิบัติการพยาบาลจะช่วยให้การพยาบาลมีประสิทธิภาพมากขึ้น ผู้ป่วยได้รับการดูแลที่ครอบคลุม ลดโอกาสการเกิดภาวะแทรกซ้อนลงได้^{2,3}

ผู้วิจัยเห็นถึงความสำคัญของบทบาทพยาบาลในการคัดกรอง ดูแลรักษาและเฝ้าระวังภาวะแทรกซ้อนของผู้ป่วยโรค ไข้เลือดออกเดงกีจึงได้พัฒนาแนวปฏิบัติการพยาบาล ผู้ป่วยไข้เลือดออกเดงกีขึ้นเพื่อให้พยาบาลมีแนวปฏิบัติ ที่ชัดเจน เป็นมาตรฐานเดียวกันและเป็นการพัฒนาคุณภาพ การพยาบาล นำไปสู่การลดภาวะแทรกซ้อนและอัตราการตาย ของผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกได้

คำถามการวิจัย

1. แนวปฏิบัติการพยาบาลผู้ป่วยไข้เลือดออกเดงกี ที่พัฒนาขึ้นเป็นอย่างไร
2. แนวปฏิบัติที่พัฒนาขึ้นสามารถเพิ่มความรู้อ และการปฏิบัติตามแนวทางการดูแลผู้ป่วยโรคไข้เลือดออก ที่ถูกต้องได้หรือไม่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาแนวปฏิบัติการพยาบาลผู้ป่วย ไข้เลือดออกเดงกี
2. เพื่อศึกษาผลการใช้แนวปฏิบัติการพยาบาล ผู้ป่วยไข้เลือดออกเดงกี

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยนำแนวคิดการพัฒนาแนวปฏิบัติทางคลินิก ของสภาวิจัยทางการแพทย์และสุขภาพแห่งชาติประเทศ ออสเตรเลีย (NHMRC)⁴ มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาแนวปฏิบัติ การดูแลผู้ป่วยไข้เลือดออกเดงกี ประกอบด้วย 4 ขั้นตอนคือ 1) การวิเคราะห์สถานการณ์ เป็นการวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุ และความต้องการของหน่วยงานรวมถึงประเมินความรู้ และการปฏิบัติตามแนวทางการดูแลผู้ป่วยโรคไข้เลือดออก 2) การพัฒนาแนวปฏิบัติโดยกำหนดทีมพัฒนาแนวปฏิบัติ วัตถุประสงค์ กลุ่มเป้าหมายและผลลัพธ์ ทบทวนหลักฐานเชิง ประจักษ์ที่เกี่ยวข้องและจัดทำร่างแนวปฏิบัติ 3) การทดลองใช้ แนวปฏิบัติมีประชุมชี้แจงการใช้แนวปฏิบัติและ ติดตามผล การใช้แนวปฏิบัติ 4) การประเมินผล จะประเมินความรู้และ การปฏิบัติตามแนวปฏิบัติการพยาบาลผู้ป่วยไข้เลือดออกเดงกี ความพึงพอใจการใช้แนวปฏิบัติและปรับปรุงแก้ไขแนวปฏิบัติ ก่อนนำไปใช้จริง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) เพื่อพัฒนาแนวปฏิบัติ สำหรับพยาบาล ในการดูแลผู้ป่วยไข้เลือดออกเดงกีและศึกษาผลการนำแนว ปฏิบัติไปใช้ระยะเวลาดำเนินการเดือนเมษายน 2558 ถึง เดือนธันวาคม 2559

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคือ พยาบาลวิชาชีพที่ ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลดอกคำใต้ กลุ่มตัวอย่างเลือกแบบ เจาะจงเป็นพยาบาลที่ปฏิบัติงานในการดูแลผู้ป่วยไข้เลือดออก ในแผนกผู้ป่วยนอก หอผู้ป่วยอายุรกรรมและหอผู้ป่วยกุมาร เวชกรรมจำนวนทั้งสิ้น 28 คน ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 28 คน

วิธีการรวบรวมข้อมูล

1. การวิเคราะห์สถานการณ์ผ่านการประชุมกลุ่ม แพทย์และพยาบาลวิชาชีพที่ดูแลผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกและ การทบทวนเวชระเบียน พบว่า แนวปฏิบัติการพยาบาลที่ใช้อยู่ ไม่มีความชัดเจนนำไปสู่การปฏิบัติได้ยากและไม่เป็นไปในทาง เดียวกัน ขาดการทบทวนแนวปฏิบัติให้ทันสมัยและยังขาด แนวปฏิบัติการพยาบาลสำหรับแผนกผู้ป่วยนอกและจากการ ประเมินความรู้เกี่ยวกับการดูแลรักษาผู้ป่วยโรคไข้เลือดออก เดงกีของพยาบาล พบว่า ส่วนใหญ่มีความรู้อยู่ในระดับ ปานกลางร้อยละ 68.8 และมีการปฏิบัติตามแนวทางการดูแล ผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกเดงกีร้อยละ 35.7

2. การพัฒนาแนวปฏิบัติ

- 2.1 กำหนดทีมงานในการพัฒนาแนวปฏิบัติการ พยาบาลผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกเดงกี ประกอบ ด้วยแพทย์และ ตัวแทนพยาบาลวิชาชีพประจำแผนกผู้ป่วยนอก หอผู้ป่วยอายุร กรรมและหอผู้ป่วยกุมารเวชกรรมรวม 7 คน

- 2.2 ทีมพัฒนาแนวปฏิบัติทางร่วมกันกำหนด วัตถุประสงค์และกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ใช้แนวปฏิบัติและ ผลลัพธ์จากการใช้แนวปฏิบัติคือ พยาบาลสามารถปฏิบัติการ ดูแลผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกเดงกีได้ถูกต้องตามแนวปฏิบัติ และมีความรู้ในการดูแลผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกเดงกีเพิ่มขึ้น

- 2.3 ทบทวนหลักฐานเชิงประจักษ์เกี่ยวกับ โรคไข้เลือดออก แนวปฏิบัติและการพยาบาลผู้ป่วยโรค ไข้เลือดออก โดยการสืบค้นจากงานวิจัย เอกสาร หนังสือตำรา วิชาการ ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์และเว็บไซต์ ผลการสืบค้น และคัดเลือกหลักฐานเชิงประจักษ์คำนึงความเป็นไปได้และ

บริบทของหน่วยงานที่สามารถนำมาใช้ในสร้างแนวปฏิบัติทางคลินิกได้ทั้งหมด 11 เรื่องนำมาจัดลำดับความน่าเชื่อถือตามหลักเกณฑ์ ของ NHMRC⁴ และระดับข้อเสนอนะในการนำไปใช้ของสถาบัน Joanna Briggs⁵ แบ่งเป็นงานวิจัยการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ 3 เรื่อง^{6,7,8} งานวิจัยกึ่งทดลองไม่มีกลุ่มควบคุม 3 เรื่อง^{9,10,11} งานวิจัยเชิงบรรยาย 3 เรื่อง^{12,13,14} และเอกสารวิชาการเกี่ยวกับการวินิจฉัยและรักษาโรคไข้เลือดออก 2 เรื่อง^{15,16}

2.4 ร่างแนวปฏิบัติจากหลักฐานเชิงประจักษ์ร่วมกับทีมพัฒนาแนวปฏิบัติ โดยแยกแนวปฏิบัติพยาบาลเป็น 2 ส่วน คือ แนวปฏิบัติการพยาบาลผู้ป่วยสำหรับแผนกผู้ป่วยนอกและแผนกผู้ป่วยใน

2.5 นำร่างแนวปฏิบัติให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ประกอบด้วยแพทย์ผู้เชี่ยวชาญโรคไข้เลือดออก 1 ท่าน พยาบาลผู้เชี่ยวชาญ 1 ท่านและอาจารย์พยาบาล 1 ท่าน จากนั้นนำมาปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ

3. การทดลองใช้แนวปฏิบัติโดยจัดอบรมให้ความรู้เรื่องโรคไข้เลือดออกและชี้แจงการใช้แนวปฏิบัติให้พยาบาลในแผนกผู้ป่วยนอก แผนกผู้ป่วยในอายุรกรรมและกุมารเวชกรรม จำนวน 28 คน กำหนดระยะเวลาในการทดลองใช้ 3 เดือนและกำกับติดตามผลระหว่างการใช้ทุก 1 เดือน

4. การประเมินผลลัพธ์โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากใช้แบบสอบถามความรู้เกี่ยวกับโรคไข้เลือดออกเดงกีแบบประเมินการปฏิบัติการพยาบาลตามแนวปฏิบัติ และแบบประเมินความพึงพอใจต่อการใช้นโยบายปฏิบัติ จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์ ผลที่ได้นำไปใช้ปรับปรุงแนวปฏิบัติและจัดทำเป็นรูปเล่มฉบับสมบูรณ์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. คู่มือแนวปฏิบัติการดูแลผู้ป่วยไข้เลือดออกเดงกีที่พัฒนาขึ้นจากการทบทวนหลักฐานเชิงประจักษ์ เนื้อหาครอบคลุมการปฏิบัติการพยาบาลผู้ป่วยสำหรับแผนกผู้ป่วยนอกและแผนกผู้ป่วยใน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย
2.1 แบบบันทึกข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้แนวปฏิบัติ ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานที่ปฏิบัติงาน ประสพการณ์ในการดูแลผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกเดงกี ประวัติการฝึกอบรมเกี่ยวกับการดูแลรักษาผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกเดงกี ลักษณะคำถามเป็นแบบมีตัวเลือกให้ตอบและเติมคำ

2.2 แบบสอบถามความรู้เกี่ยวกับโรคไข้เลือดออกเดงกีของพยาบาล ผู้วิจัยประยุกต์จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง^{15,16,17} ลักษณะคำถามเป็นแบบมีตัวเลือกให้ตอบ 4 ตัวเลือก โดยตอบถูกให้ 1 คะแนน ตอบผิดให้ 0 คะแนน จำนวน 22 ข้อ การแปลผลคะแนนสูง หมายถึงมีความรู้เกี่ยวกับการดูแลผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกเดงกีระดับดี

2.3 แบบประเมินการปฏิบัติการพยาบาลผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกเดงกี ผู้วิจัยประยุกต์จากการทบทวนวรรณกรรม^{9,17,18} ลักษณะข้อคำถามเป็นแบบ Check list มี 2 ตัวเลือก คือ ปฏิบัติและไม่ปฏิบัติ โดยปฏิบัติให้ 1 คะแนน ไม่ปฏิบัติให้ 0 คะแนน จำนวน 24 ข้อ การแปลผลปฏิบัติได้ถูกต้อง หมายถึง มีคะแนนปฏิบัติถูกต้องตั้งแต่ร้อยละ 80 ขึ้นไป

2.4 แบบประเมินความพึงพอใจการรูปแบบแนวปฏิบัติการดูแลผู้ป่วยโรคไข้เลือดออก ผู้วิจัยประยุกต์จากการทบทวนวรรณกรรม^{3,9,18} ประกอบด้วย 2 ส่วนคือ 1) ความพึงพอใจด้านความครอบคลุมของเนื้อหา ความถูกต้องและชัดเจน ความง่าย ความสะดวกในการนำไปใช้ จำนวน 5 ข้อ ลักษณะคำตอบเป็นแบบประมาณค่า 5 ระดับ คือ น้อยมาก (1 คะแนน) ถึง มากที่สุด (5 คะแนน) การแปลผลคะแนนสูง หมายถึง มีความพึงพอใจมาก และ 2) ปัญหาและอุปสรรคในการใช้แนวปฏิบัติ ข้อเสนอแนะ ลักษณะข้อคำถามเป็นแบบปลายเปิด

คุณภาพเครื่องมือ

การตรวจสอบความถูกต้อง (Content Validation) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้จะได้รับการตรวจสอบเนื้อหาและความถูกต้องจากแพทย์ผู้เชี่ยวชาญด้านการรักษาโรคไข้เลือดออก 1 ท่าน พยาบาลวิชาชีพที่มีความเชี่ยวชาญในการดูแลผู้ป่วยไข้เลือดออกเดงกี 1 ท่าน อาจารย์พยาบาลที่มีความเชี่ยวชาญด้านการพยาบาลเด็ก 1 ท่าน หลังจากนั้นนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไข

การตรวจสอบความเที่ยงของเครื่องมือ (Reliability) หลังจากแบบสอบถามได้รับการปรับปรุงเรียบร้อยแล้ว นำแบบสอบถามดังกล่าวไปทดลองใช้กับพยาบาลที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่างประมาณ 30 คน หาความเชื่อมั่นโดยใช้ค่า KR-20 กับแบบสอบถามความรู้และแบบประเมินการปฏิบัติตามแนวปฏิบัติ เท่ากับ 0.69 และ 0.71 ตามลำดับและใช้ Cronbach's Alpha Coefficient หาความเชื่อมั่นของประเมินความพึงพอใจการใช้แนวปฏิบัติได้

เท่ากับ 0.85 และนำผลที่ได้ไปปรับปรุงแบบสอบถามก่อนนำไปใช้จริง

การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistic) ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เปรียบเทียบความรู้ก่อนและหลังการทดลองใช้แนวปฏิบัติและเปรียบเทียบการปฏิบัติตามแนวปฏิบัติก่อนและหลังการทดลองใช้โดยสถิติด้วยสถิติ paired t-test

การพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง

งานวิจัยครั้งนี้ผ่านการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยพะเยา เลขที่โครงการ 56-02-04-0026 (8 ธันวาคม 2558) ผู้วิจัยชี้แจงวัตถุประสงค์ ขั้นตอนการดำเนินงาน ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับและสิทธิของผู้เข้าร่วมวิจัยอย่างละเอียดพร้อมเปิดโอกาสให้ซักถาม หากกลุ่มตัวอย่างยินยอมจะให้ลงนามในใบยินยอมเข้าร่วมการวิจัย ข้อมูลต่าง ๆ จัดเก็บเป็นความลับและนำเสนอผลการวิจัยในภาพรวม

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 แนวปฏิบัติการดูแลผู้ป่วยโรคไข้เลือดออก เดงกีที่พัฒนาขึ้นแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ แนวปฏิบัติการพยาบาลผู้ป่วยสำหรับแผนกผู้ป่วยนอกและแผนกผู้ป่วยใน โดยแผนกผู้ป่วยนอกเนื้อหาแนวปฏิบัติครอบคลุมตั้งแต่ การคัดกรองผู้ป่วย การตรวจวินิจฉัยเบื้องต้น เกณฑ์การรับเข้ารักษาการให้ความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตัวและการติดตามอาการ ส่วนแผนกผู้ป่วยในเนื้อหาแนวปฏิบัติครอบคลุมการพยาบาลระยะมีไข้ ระยะวิกฤต ระยะฟื้นฟูและการวางแผนจำหน่ายผู้ป่วย

ตอนที่ 2 ผลการนำแนวปฏิบัติไปทดลองใช้

2.1 การประเมินความรู้เกี่ยวกับโรคไข้เลือดออก เดงกีหลังการพัฒนาแนวปฏิบัติ กลุ่มตัวอย่างเป็นพยาบาลวิชาชีพ จำนวน 28 คน จากแผนกผู้ป่วยนอก หอผู้ป่วยอายุรกรรมชายและหญิง และหอผู้ป่วยกุมารเวชกรรม พบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ 89.4 อายุเฉลี่ย 41.77 ปี มีประสบการณ์การทำงานมากกว่า 10 ปี ร้อยละ 78.70 เคยผ่านการอบรมเรื่องการวินิจฉัยและรักษาพยาบาลผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกร้อยละ 61.70 เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความรู้เกี่ยวกับโรคไข้เลือดออกเดงกีก่อนและหลังการใช้แนวปฏิบัติ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความรู้เพิ่มขึ้นหลังการใช้แนวปฏิบัติจากคะแนนเฉลี่ย 13.77 คะแนนเป็น 17.13 คะแนน ซึ่งแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบความรู้เกี่ยวกับโรคไข้เลือดออกเดงกีก่อนและหลังการใช้แนวปฏิบัติ

ความรู้	ก่อนใช้แนวปฏิบัติ		หลังใช้แนวปฏิบัติ		t	p-value
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
คะแนนความรู้	13.77	2.04	17.13	1.75	-8.25*	.000

* $p < .05$

2.2 การประเมินผลการปฏิบัติตามแนวทางการดูแลผู้ป่วยโรคไข้เลือดออก พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนการปฏิบัติถูกต้องเพิ่มขึ้นภายหลังจากนำแนวปฏิบัติไปใช้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยก่อนใช้แนวปฏิบัติกลุ่ม

ตัวอย่างมีคะแนนการปฏิบัติที่ถูกต้องอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 16.43$, S.D. = 2.34) ภายหลังจากนำแนวปฏิบัติไปใช้มีคะแนนการปฏิบัติที่ถูกต้องอยู่ในระดับดี ($\bar{X} = 19.93$, S.D. = 2.06) (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบการปฏิบัติที่ถูกต้องก่อนและหลังการใช้แนวปฏิบัติการพยาบาลผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกเดงกี

การปฏิบัติ	N	$\bar{X}$	SD	t	p-value
ก่อนใช้	28	16.43	2.34	-4.64*	.0004
หลังใช้	28	19.93	2.06		

* $p < .05$

การประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบแนวปฏิบัติการพยาบาลผู้ป่วยโรคไข้เลือดออก พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจต่อรูปแบบแนวปฏิบัติโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.26$, S.D. = .58) (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 ความพึงพอใจต่อการรูปแบบแนวปฏิบัติการพยาบาลผู้ป่วยโรคไข้เลือดออก

หัวข้อประเมิน	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับ
เนื้อหา			
ถูกต้อง	4.35	.57	มาก
ครอบคลุม	4.33	.54	มาก
การนำไปใช้			
แนวปฏิบัติมีความชัดเจน	4.23	.64	มาก
มีประโยชน์ต่อหน่วยงาน	4.23	.78	มาก
ปฏิบัติตามได้จริง	4.20	.71	มาก
สะดวกในการนำไปใช้	4.17	.69	มาก
รวมทุกด้าน	4.26	.58	มาก

การอภิปรายผลการวิจัย

1. การพัฒนาแนวปฏิบัติการดูแลผู้ป่วยโรคไข้เลือดออก

การพัฒนาแนวปฏิบัติการพยาบาลผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกครั้งนี้ได้ประยุกต์แนวทางการพัฒนาแนวปฏิบัติทางคลินิกของ NHMRC มาใช้ในการพัฒนาแนวปฏิบัติ เนื้อหาแนวปฏิบัติที่พัฒนาขึ้นจากการทบทวนหลักฐานเชิงประจักษ์อย่างเป็นระบบ ตรวจสอบคุณภาพโดยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญด้านการรักษาและการพยาบาลผู้ป่วยไข้เลือดออกเดงกี เนื้อหาครอบคลุมการดูแลผู้ป่วยตั้งแต่การคัดกรอง การติดตามอาการ การพยาบาลตามระยะการดำเนินของโรค คือ ระยะไข้ ระยะวิกฤตและระยะพักฟื้น และการวางแผนจำหน่ายผู้ป่วย สอดคล้องกับแนวทางการวินิจฉัยและการดูแลผู้ป่วยโรคไข้

เลือดออกขององค์การอนามัยโลก⁶ และกระทรวงสาธารณสุข^{15,16} มีทีมแพทย์และพยาบาลวิชาชีพที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทางคลินิกและประสบการณ์ในการดูแลผู้ป่วยโรคไข้เลือดออก เดงกีร่วมพัฒนาแนวปฏิบัติทางคลินิกโดยคำนึง ถึงบริบทของหน่วยงานที่ดูแลผู้ป่วยประกอบด้วยแผนกผู้ป่วยนอก หอผู้ป่วย อายุรกรรมชายและหญิง และหอผู้ป่วยกุมารเวชกรรม มีการประชุมของกลุ่มการพยาบาลเพื่อร่วมพิจารณาแนวปฏิบัติที่พัฒนาขึ้นก่อนนำไปทดลองใช้ ซึ่งเป็นขั้นตอนสำคัญในการสร้าง การมีส่วนร่วมและความรู้สึกเป็นเจ้าของ นอกจากนี้การที่ผู้บริหารให้ความสำคัญและร่วมเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนา แนวปฏิบัติจะส่งผลให้บุคลากรเกิดความตระหนัก มีทัศนคติที่ดี เกิดความร่วมมือในการพัฒนาแนวปฏิบัติและการนำแนวปฏิบัติ ไปใช้^{2,3,9}

การติดตามประเมินผลการใช้แนวปฏิบัติ พบว่า
ควรปรับแนวปฏิบัติให้อยู่ในรูปแบบที่เข้าใจง่ายและสะดวก
ในการนำไปใช้ จึงจัดทำแนวปฏิบัติเป็น 2 รูปแบบ คือ 1) แผ่นผัง
แนวปฏิบัติการพยาบาลแผนกผู้ป่วยนอกและหอผู้ป่วย
เป็นกระดาษแข็งเคลือบพลาสติกป้องกันการฉีกขาด หยิบอ่าน
ได้สะดวกและจดจำได้ง่าย และ 2) คู่มือแนวปฏิบัติการดูแล
ผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกแดงก็จัดทำเป็นรูปเล่มมีรายละเอียด
เนื้อหาแนวปฏิบัติและเอกสารอ้างอิง เพื่อความสะดวกใน
การศึกษารายละเอียดและทบทวนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการ
การดูแลผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกแดงก็และมีการประชุมชี้แจง
การใช้แนวปฏิบัติก่อนนำไปใช้ซึ่งการจัดทำแนวปฏิบัติในรูปแบบ
ที่เข้าใจง่ายและเหมาะสมกับการงานใช้ของกลุ่มเป้าหมาย
เป็นกลยุทธ์หนึ่งในการส่งเสริมการนำแนวปฏิบัติไปใช้^{2,11,18}

2. ผลการใช้แนวปฏิบัติการดูแลผู้ป่วยไข้เลือดออกแดงก็
ความรู้เกี่ยวกับโรคไข้เลือดออกแดงก็พบว่า ภายหลัง
การนำแนวปฏิบัติไปทดลองใช้เป็นระยะเวลา 3 เดือน กลุ่ม
ตัวอย่างมีคะแนนความรู้เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่
ระดับ .05 เนื่องจากก่อนนำแนวปฏิบัติไปทดลองใช้ได้มี
การอบรมให้ความรู้เรื่องโรคไข้เลือดออกแดงก็ การดูแลผู้ป่วย
โรคไข้เลือดออกแดงก็และการใช้แนวปฏิบัติเพื่อให้สามารถนำ
ความรู้ที่ได้ไปใช้ในการดูแลผู้ป่วยอย่างถูกต้อง นอกจากนี้กลุ่ม
ตัวอย่างส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการดูแลผู้ป่วยกลุ่มนี้และ
เคยผ่านการอบรมเกี่ยวกับโรคไข้เลือดออกแดงมาก่อน การจัดอบรม
ให้ความรู้ก่อนนำแนวปฏิบัติไปใช้จึงเป็นทบทวนความรู้ สร้าง
ความเข้าใจและความมั่นใจในการปฏิบัติตามแนวทางที่
ถูกต้อง^{10,11,18} สอดคล้องกับการศึกษาที่ผ่านมาเกี่ยวกับการพัฒนา
แนวปฏิบัติทางคลินิกของบุคลากรทางการพยาบาลที่พบว่า
พยาบาลมีคะแนนความรู้หลังการทดลองใช้แนวปฏิบัติเพิ่ม
มากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05¹⁹

การประเมินผลการปฏิบัติการพยาบาลผู้ป่วยโรค
ไข้เลือดออกแดงก็พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนเฉลี่ยการปฏิบัติ
ตามแนวปฏิบัติถูกต้องเพิ่มขึ้นจาก 16.43 เป็น 19.93 อย่างมี
นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 อธิบายได้ว่า การมีแนวปฏิบัติ
ทำให้กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ ความเข้าใจและมั่นใจในการปฏิบัติ
ตามแนวทางที่ถูกต้องมากขึ้น การมีส่วนร่วมของพยาบาลใน
การพัฒนาแนวปฏิบัติ การมีคู่มือแนวปฏิบัติไว้ทบทวนความรู้
หากเกิดความไม่แน่ใจช่วยให้การปฏิบัติงานสะดวกและมี
คุณภาพมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่ผ่านมาพบว่า
แนวปฏิบัติช่วยให้การปฏิบัติมีความถูกต้อง ครบถ้วนและ

มีคุณภาพ ช่วยป้องกันการผิดพลาดจากการปฏิบัติที่อาจ
เกิดขึ้นได้^{3,11,19} ส่วนหัวข้อที่มีการปฏิบัติไม่สม่ำเสมอได้แก่
การทำ Tourniquet test และการบันทึกผล พบว่า ขนาด
cuff ที่ใช้มีขนาดจำกัดและไม่เพียงพอ บางครั้งผู้ป่วยเด็กหรือ
ผู้ป่วยรูปร่างผอมจะไม่สามารถใช้ได้และการบันทึกผลบางครั้ง
ไม่ระบุจำนวนจุดเลือดออกที่พบ อาจเนื่องมาจากจำนวนผู้ป่วย
ที่เข้ามารับการรักษาในแต่ละวันมีจำนวนมากทำให้ไม่สามารถ
ทำได้ทุกรายและผู้ป่วยบางรายมีผลตรวจยืนยันการวินิจฉัย
ด้วย lab CBC dengue test จึงไม่ได้ทำ Tourniquet test
ส่วนการบันทึกสารน้ำทุก 8 ชั่วโมง พบว่า มีการบันทึกทุกครั้ง
แต่บางครั้งไม่ระบุปริมาณที่ชัดเจน เนื่องจากการประเมินอาการ
ผู้ป่วยพบว่า มีสัญญาณชีพปกติและไม่เสี่ยงต่อการเกิดภาวะช็อค
บางรายมีแผนจำหน่ายกลับบ้านในวันถัดไป จึงไม่ได้ปฏิบัติตาม
แนวปฏิบัติที่กำหนดไว้

ความพึงพอใจต่อรูปแบบแนวปฏิบัติการพยาบาล
ผู้ป่วยโรคไข้เลือดออก พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจใน
เนื้อหาในระดับมากเนื่องจากแนวปฏิบัติที่นำมาใช้พัฒนามาจาก
การทบทวนหลักฐานเชิงประจักษ์และการมีส่วนร่วมของทีม
แพทย์และพยาบาลที่มีประสบการณ์ในการดูแลรักษาผู้ป่วย
โรคไข้เลือดออกแดงก็ ผ่านการตรวจสอบคุณภาพผู้ทรงคุณวุฒิ
ที่มีความเชี่ยวชาญด้านการรักษาและการพยาบาลผู้ป่วยไข้
เลือดออกแดงก็ ทำให้แนวปฏิบัติมีเนื้อหาครอบคลุมการดูแล
ผู้ป่วยทั้งในแผนกผู้ป่วยนอกและหอผู้ป่วยด้านการนำ ไปใช้
พบว่า ความพึงพอใจในด้านความชัดเจนของแนวปฏิบัติ
การนำไปปฏิบัติได้จริง ความสะดวกในการใช้และมีประโยชน์
ต่อหน่วยงานอยู่ระดับมาก เนื่องจากแนวปฏิบัติที่พัฒนาได้ผ่าน
การรับฟังความคิดเห็นจากผู้ปฏิบัติทำให้ได้แนวปฏิบัติที่สามารถ
นำไปใช้ได้จริงเหมาะสมกับบริบทของหน่วยงาน ผู้ปฏิบัติเห็นถึง
ประโยชน์ของแนวปฏิบัติและเกิดการยอมรับแนวปฏิบัติที่
พัฒนาขึ้นประกอบกับผู้บริหารกลุ่มการพยาบาลให้ความสำคัญ
และเป็นผู้ดำเนินการพัฒนาแนวปฏิบัติส่งผลให้เกิดความร่วมมือ
ในนำแนวปฏิบัติไปใช้^{3,9,18,19} นอกจากนี้การจัด ทำแนวปฏิบัติ
มีความชัดเจนครอบคลุมแนวทางการดูแลผู้ป่วยในแต่ละระยะ
ประกอบกับมีการจัดทำแผนผังแนวปฏิบัติพร้อมคู่มือแนวปฏิบัติ
ทำให้มีความสะดวกในการใช้งานและเป็นมาตรฐานที่ใช้อย่าง
การปฏิบัติงาน แต่มีข้อเสนอแนะจากกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับ
เนื้อหาการพยาบาลในแต่ละระยะที่มีรายละเอียดมากเกินไป
ควรปรับให้กระชับเพื่อความสะดวกในการใช้งาน ทีมพัฒนา
แนวปฏิบัติได้ร่วมประชุมกับหัวหน้าหน่วยงานปรับปรุงเนื้อหา

แนวปฏิบัติด้านการดูแลรักษาให้กระชับมากโดยจัดทำคู่มือ
แนวปฏิบัติฉบับพอสั่งเชิงสรุปเนื้อหาที่สำคัญและจำเป็น
เพื่อให้่ายต่อการนำไปใช้

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1. ควรมีการนิเทศ ติดตามการใช้แนวปฏิบัติ
เพื่อปรับปรุงแนวปฏิบัติให้มีคุณภาพอย่างต่อเนื่อง
2. การพัฒนารูปแบบการดูแลผู้ป่วยโรคไข้เลือดออก
ควรเพิ่มเนื้อหาในส่วนของการเตรียมความพร้อมของ
ผู้ดูแลผู้ป่วยเพื่อให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะการทํารว้จยครั้งต่อไป

1. นำรูปแบบการพัฒนาแนวปฏิบัติไปใช้ในงาน
พยาบาลด้านต่าง ๆ เช่น การดูแลผู้ป่วยกลุ่มโรคเรื้อรัง
โรคติดเชื้อหรือผู้ป่วยหลังผ่าตัด เป็นต้น
2. ควรศึกษาวิจัยประสิทธิผลของการใช้แนว
ปฏิบัติการดูแลผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกเดงกีในระยะยาว
3. ควรศึกษาวิจัยแบบกึ่งทดลองโดยพัฒนา
โปรแกรมเพิ่มความรู้ ทักษะในการดูแลผู้ป่วยโรคไข้เลือดออก
สำหรับพยาบาลและผู้ดูแลผู้ป่วย

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณมหาวิทยาลัยพะเยาที่สนับสนุนทุนวิจัย
ครั้งนี้และขอขอบคุณผู้อำนวยการโรงพยาบาลดอกคำใต้
รองผู้อำนวยการฝ่ายการพยาบาลและบุคลากรกลุ่มการ
พยาบาลที่ให้อนุเคราะห์และความร่วมมือจนงานสำเร็จ
ลุล่วงด้วยดี

References

1. Cherdchoolao P, editor. Anual report 2015.
Phayao: Phayao Provincial Public Health
Office; 2016. (in Thai)
2. Pimsung S, Kummabutr J, Nirattharadorn. The
effect of a clinical practice guideline on
abdominal pain triage in an outpatient.
Journal of The Royal Thai Army Nurse. 2018;19
(Suppl) :99-108. (In Thai)
3. Aiawkritayakon R, Wipavakarm P, Chtrakitpra O,
Ketsri S, Yodwaree R, Thongplai P. Development
of the clinical nursing practice guidelines for
caring of children with Dengue Hemorrhagic
Fever in Bangkok hospital Phuket. Reg 11 Med
J 2018; 32(2):1105-14. (In Thai)
4. National Health and Medical Research Council
(NHMRC). A guide to the development,
implementation and evaluation of clinical
practice guidelines. Australian Government
Publishing Service, Cambera; 1998.
5. Kammatid A, Markrat M. Using the systematic
review to provide a complete summary on a
Research question in evidence-based practice:
a 3 step method 2016; 3(3): 246-259. (in Thai)
6. World Health Organization. Comprehensive
guildline for prevention and control of
dengue haemorrhagic fever.Revised and
expanded edition. New Delhi: WHO-SEARO;
2011.
7. PAHO. Dangué: guideline or patient care in the
Region of the Americas. 2nd ed. Washington,
D.C.: Pan American Health Organization; 2016.
8. Malaysia Health Techology Assessment Section
(MaHTAS). CPG management of dengue
infection in adult. 3rd ed. Putrajaya, Malaysia:
MaHTAS; 2015.
9. Saenpuk W. Development of nursing practice
guideline for children with Denfue Hemorrhagic
Fever in Nakhonphanom hospital.
Nakhonphanom hospital journal 2014;1(1):
16-28. (in Thai)
10. Buaphuen K. The development of dengue
Hemorrhagic Fever caring model in
Phonsawan hospital Nakhonphanom
province. Nakhonphanom hospital journal
2014;1(3): 88-97. (in Thai)

11. Apairat S, Kulsu P. Standardized care processes to improve quality of patient care for Dengue Hemorrhagic Fever in Kamphaeng Phet hospital. *Lampang Med J* 2014; 35(1):1-10. (in Thai)
12. Tantawichien T. Dengue fever and dengue haemorrhagic fever in adolescents and adults. *Paediatric and International Child Health*. 2012;32sup1:22-7.
13. Ho TS, Huang MC, Wang SM, Hsu HC, Liu CC. Knowledge, attitude, and practice of dengue disease among healthcare professionals in southern Taiwan. *journal of the Formosan Medical Association* 2013;112:18-23.
14. Handel AS, Ayala EB, Bordor-Cordova MJ, Fessler AG, Frinkelstein JL, Espinoza RXR, et al. Knowledge, attitude, and practice regarding dengue infection among public sector healthcare providers in Machala, Ecuador. *Handel et al. Tropical Diseases, Travel Medicine and Vaccine* 2016; 2(8): 1-10.
15. Queen Sirikit National Institute of Child Health, Ministry of Public Health. Guidelines for diagnosis and treatment of dengue hemorrhagic fever: Honorary edition of the Queen's 80th birthday. Nonthaburi: Printing Agriculture Cooperatives of Thailand; 2013. (in Thai)
16. Department of Disease Control, Ministry of Public Health. Handbook for dengue infection and dengue hemorrhagic fever in medical and public health. Nonthaburi: Aksorn Graphic and Design Publishing; 2015. (in Thai)
17. Tanabatchai B. Evaluation of the knowledge of the patient care team and clinical practice guide-line for the management of Dengue Hemorrhagic Fever in Nonthai district, Nakhon Ratchasima province. *Journal of Health system Research* 2008; 2(2):724-31. (in Thai)
18. Promma J. Development of nursing practice guideline for children with dengue hemorrhagic fever in Khon Kaen hospital. (Thesis). Khon Kaen: Khon Kaen University; 2011. (in Thai)
19. Punvittayakool J, Maneeprai J. The development of care model for sepsis. *Journal of Nursing Division* 2018; 45(1): 86-104. (in Thai)